

I. DİN HİZMETLERİ SEMPOZYUMU

(3-4 KASIM 2007)

CİLT 2

Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları: 763
İlmi Eserler: 124

•
I. Din Hizmetleri Sempozyumu

•
Editör: Dr. Mehmet BULUT

•
Grafik-Tasarım: Cevdet DOĞAN

•
Baskı: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi
Ostim Ömek Sanayi Sitesi 1. Cad. 358. Sk. No: 11 06370 Yenimahalle/ANKARA

•
Kasım 2008, ANKARA

•
2008-06-Y-0003-763
ISBN 978-975-19-4374-3 (tk. No)
978-975-19-4379-8 (2. c)

•
© Diyanet İşleri Başkanlığı

•
İletişim Adresi
Eskişehir Yolu 9. Km. Çankaya/ANKARA
Tel: 0312 295 72 94 – Faks: 0312 284 72 88
diniyayinlar@diyanet.gov.tr

Dinler Arası Evlilikler -Problemleri ve Çözüm Önerileri-

Doç. Dr. Hamit ER*

Giriş

Hemen her din kendini koruma ve dejenerasyonu önlemek için farklı dine mensup olanlarla evlenme konusunda bazı sınırlamalar getirmiştir. Farklı dinlere inanan insanların birbirleri ile evlenmeleri çok eski tarihlere dayanmakta olup bunun sosyal bir olgu olduğunu kabul etmeliyiz. Gerek Avrupa kıtası içerisindeki milletlerin kendi aralarındaki evlilikleri, gerekse bu kıta ile yakın ilişki içerisinde olan İslâm ülkeleri (Araplar, Türkler, İranlılar ve diğer Akdeniz ülkeleri) vatandaşlarının Hristiyan ülke vatandaşları ile evlilikleri dinler arası evlilik kavramı içerisinde değerlendirilmektedir. Bundan otuz yıl öncesine kadar dinler arası evlilik denildiğinde Katolik-Ortodoks, Katolik-Protestan, Ortodoks-Protestan veya Hristiyan-Musevî evlilikleri anlaşılmakta idi. Halen bu tanım geçerliliğini korumakta olup sınırlarının biraz daha genişlediğini görmekteyiz. İlk karma ve dinler arası evlilikler hakkında yazılan yazılar ve bu konu etrafında oluşan problemler yukarıda bahsi geçen dinler (Hristiyan mezhepler ve Musevîler) hakkında olmuştur, halen de olmaya devam etmektedir.

Dinler arası evlilikler özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında artmış ve bu kavramda genişleme meydana gelmiştir. Dinler arası evlilik kavramına İslâm dünyası, Uzak Doğu dinleri ve Afrika dinleri de dâhil olmuştur. Savaş sonrasında Avrupa'nın imarı için getirilen sömürge ülke vatandaşları ile bu ülkelerdeki işçi açığını kapatmak için Avrupa'ya gelen üçüncü dünya ülke vatandaşları, geldikleri bu ülkelerde, kendilerine bir eş bulmaları çok doğaldı. Belki başlangıçta hiç birisi buralarda kalıcı olduklarını

* Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

düşünmüyorlardı. Biraz para kazanıp memleketlerine dönmeyi hayal ediyorlardı. Ancak, ilerleyen zaman içerisinde gurbete geldikleri bu topraklar bundan sonra birçokunun çocuklarının ana vatanı olacaktı Bu insanların yaklaşık % 50'sini müslümanlar oluşturmaktadır.

İnsanlar gerek iş gerek eğitim gerekse turizm ve saire gibi sebeplerle farklı ülke ve dinî topluluklarda uzun veya kısa süreli bulunmaktalar. Doğulular için Avrupa'nın teknolojisi ve bilgi birikimi; Avrupalılar içinse Doğunun egzotizmi ve mistisizmi cezbedici idi. Bu da insanların birbirlerine ilgi duymaları için yeterli bir sebepti ve sosyal etkileşim olarak devamı da gelecekti. Bir kadınla erkek birbirleri ile karşılaşır, birbirlerinden hoşlanırlar, birbirlerini severler, evlenirler ve birlikte yaşarlar. Bu son derece doğaldır; hele küreselleşen ve gittikçe küçülen dünyamızda... Bir de buna küresel iletişim ve buluşma ortamı olan siber âlemi eklersek sınırların tamamen ortadan kalktığını göreceğiz.

Dinler arası evliliklerin özellikle Avrupa ve Kuzey Amerika kıtasında son otuz yılda hızla artmakta olduğunu görmekteyiz ve bu durum önümüze ciddi bir toplumsal problem arz etmektedir (Artışın neden bu ülkelerde olduğunu sanırım hemen herkes tahmin ediyordur).

Problem anne-baba, çocuk ve yakın akrabalarla birlikte, içinde yaşanılan toplumu da yakından ilgilendirmektedir.

Bizi burada her şeyden çok, müslüman bir ferdin farklı bir dinden biri ile evlenmesi ve kurdukları ailenin durumu ilgilendirmektedir.¹ Ancak olay sadece din ile sınırlandırılmamalıdır. Dinler arası evlilik kavramı bu açıdan dahi çok çeşitlilik arz etmektedir. Şöyle ki; din farklılığı ile birlikte: a) farklı dili konuşan kimselerin evliliği, b) aynı dili konuşan fakat farklı dinden evlilik, c) farklı ülkeden evlilik, d) aynı ülkeden fakat farklı dinden evlilik, e) özellikle Avrupa'da birinci neslin evliliği ve ikinci neslin evliliği, f) müslüman erkeğin diğer dinden kadınla evliliği, g) müslüman kadının diğer dinden erkekle evliliği gibi. Başlangıçta farklı dinden olup çiftlerden biri diğerinin dinini kabul etti ise bunu dinler arası evlilik kavramı içinde değerlendiremiyoruz. Ancak belli oranda benzer neticeler gösterdiklerini söylemek mümkündür. Çünkü din değiştirenlerin birçoğu bunu sadece karşı tarafı memnun etmek veya evlenmeye engel teşkil eden bir problemi gidermek için yapıyor.

Dinler arası evliliklerden meydana gelen aile bireylerinin her biri açısından olay farklıdır. Olayın merkezine kadını koyduğumuzda değerlendirmeler farklı sonuçlar verebileceği gibi; merkeze alınan baba, çocuk, yakın akrabalar, toplumlar ve dinlerin

¹ Biz burada iki farklı dinden olan kişilerin evliliklerini sosyal bir olgu olarak ele alıyoruz ve olaylardan hareketle tezimizi ortaya koyuyoruz. İslâm hukukundaki izin ve sınırlamalar konumuzun dışındadır. Çünkü sosyal vakıa çoktan bu sınırları aşmıştır. İslâm Hukuku açısından daha geniş bilgi için bk. Nihat Dalgın, *İslâm Hukukuna Göre Müslüman Gayr-i Müslim Evliliği*, Samsun 2005.

her biri açısından da farklı sonuçlara varılacaktır. Ancak tüm bunları burada değerlendirebilmemiz mümkün olmayacaktır. Çünkü böyle bir çalışma uzun soluklu bir araştırma projesini gerektirmektedir.

Burada da dinler arası evlilikler ile ilgili Avrupa, Amerika ve Kanada gibi ülkelerde birçok çalışma ve kurum (sivil ve resmi) bulunmasına karşın özellikle bizim ülkemizde bu konu ile ilgili hiçbir çalışma ve hazırlığın olmadığını söylemek mümkündür. İslâm dünyasında konu ile sadece Fas, Cezayir ve Lübnan'ın ilgili olduğu görülmektedir.²

Karma Aileler

İki farklı din ve kültürden bir kadınla bir erkek karşılaşır, birbirlerini severler, evlenirler ve birlikte yaşarlar. Aşk ve sevgi varken ortada bir problem yoktur, her şey yolunda gider. Ne zaman ki aşk ve sevgi yorulur, o zaman farklılıklar gün yüzüne çıkmaya başlar. Bu arada çocuk doğar. Çocuk yokken farklılıkları ve tartışmaları örtmek kolay olur; ama çocuk olunca çiftlerden her biri kendi kültür ve dinini ona aktarmaya çalışır ve aralarında bitmek bilmez bir rekabet başlar. Anne-babanın biri müslüman diğeri hristiyan, aynı eğitimi almamışlar, aynı geleceği de düşünmüyorlar. Müslüman olan koca yıllar sonra ülkesine dönmeyi plânlıyor. Karısında kendi ülkesinin kadın imajını bulamaz. Zamanla çocuklar annelerinin ülkesinin kültürüne göre şekillenir. Bu durumda adam kendini yalnız hisseder, kendi ülkesinin özlemi içinde büyür ve çocuklarını (alabilirse) alıp gider. Anne yıkılır. Böylece iki ülke kanunları karşı karşıya gelir, her iki ülke de olaya farklı yaklaşır ve bu iki ülkenin de umurunda değildir. Bu şekilde aileler parçalanır ve çocuklar acı çeker. Geride bırakılan anne veya baba perişan olur.

Verdiğimiz bu gerçek senaryo karma ailelerde sıkça karşılaşılan birçok olaydan sadece bir modeldir. Medyada bu tür örneklerle sıkça karşılaşmaktayız.

Dinler arası evlilik yapacak olan çiftlerden her biri bu olayı çok ciddi olarak derinlemesine düşünmelidir. Evlilik öncesi aşk havası içinde iken çiftlerin, hayal ettikleri ve sahip oldukları prensipleri bütünü ile konuşmaları mümkün değildir; Hele evlenmeyi düşündüğü adayı ya bir fırsat ya da hemen her yönden mükemmel görürken... Ancak, ne zaman ki hayatın gerçekleriyle karşı karşıya gelinir ve bir de çocuk olursa, işte o zaman problemler hissedilmeye başlanır. Dinler arası evliliklerde asıl boşanma nedeni çocuklardan dolayı olduğu söylenir; ama bundan değildir; asıl sebep hayatını paylaştığı kişinin hayat prensiplerinin farklı olmasındandır.³ Çocuklar sadece farklılıkların farkına varılmasını hızlandırmaktadır. Yani bardağı taşıran damlalardan biridir. Bu

² Kanada, Fransa, Belçika, Fas, Lübnan gibi ülkelerde gerek akademik gerekse devlet kurumlarında ilgili birimler kurulmuştur. Bir de bunlara bağlı olarak karma aileleri bir araya toplayacak ve yönlendirecek sivil toplum kuruluşları vardır. Ayrıca onlarca Internet sayfası mevcuttur.

³ Denise T. Casimir, "Élever et éduquer des enfants dans un couple mixte", *Pensions Familiales*, c. 4, S. 29, Ocak 1993.

tip ailelerde boşanmanın çokluğu temel değerlerin vazgeçilemezliği. Evlilik öncesinde özellikle her iki tarafa ait temel değerleri konuşmak gerekir.

Evlilik öncesi çiftler nerede yaşayacaklarına karar vermeli ve hayatlarını ona göre kurmalıdırlar. Evde bir başka kültür-millet, ev dışında ise oturulan ülkenin kültüründenmiş gibi davranmak aile fertlerinde kimlik problemleri oluşturmaktadır. Yabancı olan eşin veya çocuğun içinde yaşanan ülkenin kültürüne uyum sağlaması dinî taviz anlamına gelmez.

Dinler arası evliliklerde tartışma ve gerginlik yaşama ihtimali çok yüksektir. Özellikle de taraflardan biri dinine ve kültürüne bağlı ise. Doğrusu da her eşin kendi dinine ve kültürüne bağlı olmasıdır. Ancak birlikte yaşamayı başarmak gayretiyle, birbirlerini idare etmelidirler. Bu da bir seviye yüksekliği ister. Farklılıkları doktrinler üzerinde yoğunlaştırma yerine, yaratıcının sıfatları ve iradesi doğrultusunda ve dinlerin birleştirici ve koruyucu ortak prensipleri üzerinde birliktelik sağlama olmalıdır. Bir birlerini ikna yönünde değil, sadece fikir alış-verişi şeklinde konuşmalıdırlar. Eşler birlikte olurken hayatı paylaşıyorlar, teorileri değil. Dolayısıyla teorilerde boğulmamalıdırlar. Aralarındaki dinî ve kültürel sohbeti bir farklılık değil zenginlik fırsatı bilmelidirler. Çiftler aralarında tartıştıklarında ve kavga ettiklerinde “bizde... sizde...” gibi ifadelerden kaçınmalıdırlar. Çünkü bu davranış ötekileştirme yapmak demektir ki, bu da aralarındaki olumsuzlukları bir kat daha artırmak anlamına gelir.

Çiftler kendi kanaatlerinden vaz geçmek zorunda olmadıkları gibi farklılıkları da görmezden gelmemelidir. Alışla gelmiş kalıplar üzerinde de durulmamalıdır. Söz konusu olan sadece kendin olmak ve birbirini sevmektir. Bu birliktelik taviz verme anlamına gelmemektedir.

Dinler arası evlilikleri beş ayrı döneme ayırabiliriz: 1- Çocuksuz dönem, 2- Çocuklu dönem (0-6 yaş arası), 3- Çocuklu dönem (7-14 yaş arası), 4- Ergen çocuklu dönem, 5- Emeklilik dönemi. Her dönemde aile fertlerinin karşılaştıkları problemler farklılık arz etmektedir. Bu problemlerin neler olduğu metnin içine serpiştirilmiştir.

Burada dikkat çekilmesi gereken bir konu daha var ki o da, müslüman bir gencin farklı bir dinden biri ile evlilik doğrultusunda arkadaşlık ediyorsa, onu vaz geçirmek için baskı kullanılmamalıdır. Baskı genç ile ebeveyni arasındaki mesafeyi artırır. Baskı yapıldığında genç bu işi gizliden yapar ve neticede aileden kopar ve kendi değerlerine karşı negatif düşünceler geliştirir. Bunun yerine, arkadaşını eve ve aile ortamına davet etmesi için fırsat verilmelidir ki, aday ailenin değerlerini ve yetişme şeklini tanısin ve ona göre karar versin. Bu durumda ya uzaklaşır ya da ailenin değerlerine ve dinine yaklaşır.

İstatistik

Dinler arası evlilik ve karma aileler ile ilgili net rakam vermek gerçekten çok güçtür. Çünkü Avrupa ülke vatandaşlarının kimliklerinde din hanesi yoktur. Ayrıca, Avrupa’da yaşayan göçmen ve gurbetçiler, bulundukları ülkenin kimliğini alıyorlar,

sonra da geldikleri ülkeden biri ile evleniyorlar ve onu Avrupa'ya götürüyor. Bir başka zorluk ise dinler arası evliliklerin bazen gizli tutulması, bazen de resmi prosedürün zorluğundan dolayı kayda geçirilmemesidir. Birçok çift de ileride zaten boşanacaklarını bildikleri için resmi işlem yapmıyor; ama aile hayatı yaşayıp çocuk sahibi oluyorlar.

Fransa'da dinler arası evliliklerin bazı yıllara göre istatistikleri şöyledir:

1982	% 6.7	1990	% 10.6
1988	% 8.6	1993	% 11.8

Fransa'da % 11.8, 5 900 000 kişi demektir; yani her sekiz kişiden biri dinler arası evlilik yapmıştır.⁴ Fransa'da 2001 yılında 40 000 dinler arası evlilik gerçekleşmiştir. Buna ilaveten bir de Fransa dışında büyükelçiliklerde yapılan evlilikler vardır. 2003-2004'de Fransa'da dinler arası evlilik yapmış iki milyon çift bulunmaktadır.⁵ Bu rakamlar müslüman nüfusun yoğun olarak yaşadığı Almanya, İngiltere ve Belçika gibi ülkelerde de benzerdir.

Kanada'da 1991'de dinler arası evliliklerin oranı % 5.6, 2001'de ise % 7'dir.⁶ Bu rakamlar bize Amerika kıtası ile Avrupa'nın birbirlerine oran olarak yakın olduğunu göstermektedir.

Ülkemizde ise farklı dinden biri ile evlilik, son zamanlarda azımsanmayacak kadar çoğalmıştır. Başta Akdeniz sahil şeridi olmak üzere Kapadokya bölgesi, İstanbul ve Doğu Karadeniz ön plândadır. "Marmaris Nüfus Müdürlüğü kayıtlarına göre, ilçedeki evliliklerin % 80'i Türk-yabancı evliliğidir. Aslında bütün sahil bandında durum bundan farklı değil. Bu evliliklerden uzun süre devam edenleri ise yok denecek kadar azdır. En yaygın olanı İngilizlerle yapılan evliliklerdir.⁷ Onu Almanlar, Hollandalılar, Ruslar, İsveçliler, Norveçliler, Danimarkalılar ve Finlilerle yapılan evlilikler izlemektedir. ABD, Brezilya, Kenya, Rusya, Ukrayna, Arjantin hatta Uganda'dan da gelinler mevcuttur." Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün yabancılarla evlenen Türklere ait 2002 yılı istatistik sonuçları, Türk insanının eş seçimindeki beğenilerini de ortaya koyuyor. Yabancıyla evlenen Türk kadını, Almanlardan sonra diğer Avrupa ülkelerinden ve Amerika'dan eş seçerken, Türk erkeği Azeri ve Rus kadınları tercih ediyor. Ortaya çıkan verilere göre, Türk erkekler, kadınlara göre, daha çok yabancı ile evleniyor. Yabancılarla evlilik yapan 24 bin 840 Türk vatandaşının, 17 bin 668'ini erkekler, 7 bin 174'ünü ise kadınlar oluşturuyor.⁸

Elbette burada şunu da söylemek gerekir. Bu evliliklerde boşanma oranı diğer ev-

⁴ Aline Andrea, "Mariage mixte ou l'amour de la différence", *L'Humanite*, 17 Ocak 1997.

⁵ Guillemette De La Borie, *La Croix*, 31 Aralık 2003.

⁶ Statistics Canada, Couples (married and common-law) by visible minority status, Canada, 2001 and 1991.

⁷ Zafer Özcan, "Sahillerin Kayıp Nesli", *Aksiyon*, Sayı 552.

⁸ Aslı Uyur-Özlem Eroğlu, "Türkler Eş Olarak Almanları Seçti", *Sabah*, 5 Ocak 2004.

liliklere göre daha çoktur. Aslında bu konudan bahsederken dinler arası evlilikten değil, dinler arası boşanmadan söz etmeliyiz. Dinler arası evliliklerde boşanma yüzdesi çok yüksektir.

Dinler Arası Evlilikteki Problemler ve Şanslar

- Nikâh,
- Çocukların vaftizi,
- Çocukların isimleri,
- Çocukların sünnet olmaları,
- Çocukların iki mabet arasında bölünmeleri,
- Hangi din eğitimi ve nasıl,
- Teolojik tartışmaları anlamamak ve anlam kodlama farklılığı,
- Dinî bayram ve günlerin farklılığı,
- Yeme ve içme farklılığı,
- Kıyafet ve giyim,
- Farklı temizlik anlayışları,
- Toplu olarak bir arada bulunma ve davranış,
- Çiftlerin arasında ilişki bozukluğu ve geleceği paylaşma.

Bu problemlerin yanında şu şansların var olduğunu görmezden gelemeyiz:

- Kendi inancını keşfetmek,
- Daha önemli ile önemli olanı ayırmak,
- Gelenek ve din arasındaki ayrımı yapmak,
- Ön yargılarını aşmak,
- İnancı rutinden çıkararak yaşamak,
- Daha toleranslı ve açık olmak,
- Dinler arası evlilik sebebiyle sosyal ilişkilerin yayılması.

Bazı Tespitler

• Dinler arası evlilik ekonomik veya siyasî sebeplerden kaynaklanmaktadır.

• Avrupa'da dinler arası evliliklerin çoğunluğu kadın yerli, erkek dışardan şeklindedir. Ancak son zamanlarda dışardan gelen müslüman bayanların Avrupalı hristiyan erkeklerle evlilikleri hızla artmaktadır. Ülkemizde ise durum tam tersinedir. Ancak yurt dışına eğitim amaçlı giden bayanlardan farklı dine mensup kişilerle evlilik yapanların sayısı azımsanmayacak derecededir.

- Dinler arası evlilik yapan çiftler iki dünyanın baskısı altında kalıyorlar.
- İki kültürü evlendirmek kolaydır; ama iki dini evlendirmek neredeyse mümkün

değildir.

- Dinler arası evliliklerin sonucu büyük bir yüzdeyle boşanma ile neticeleniyor.
- Dinler arası evlilikten meydana gelen çocuklar kendilerinin sebep olmadığı bir sonucun kurbanı olmaktadır.
- Dinler arası evlilikte normal evlilikte olduğu gibi çiftler birleşiyor ve ayrılıyor; ancak bu tür evliliklerde oluşan problemlerin büyüklüğü dikkat çekicidir. Burada problem dinî merkezli olup dinî ve ahlâkî değerler yıpranmaktadır. Bir diğer ciddi yönü ise çocuk merkezli oluşudur.
- Dinler arası evliliklerde özellikle kadınların evlilikleri artı sorun oluşturuyor. Kocanın müslüman olmayışı hazmedilmesi ve kabullenilmesi güç bir problem olarak karşımıza çıkıyor.
- Dinler arası evliliklerde olumsuz ilişkiler daha çok araştırmaya konu olmaktadır.
- Dinler arası evliliklerde çocuklar doğdukları ortama daha çabuk adapte oluyorlar; ancak ebeveynlerden diğerinin ülkesine gidilince çocuklar yabancı muamelesi görüyor. Burada güçlü olan kültür ve ülke baskın geliyor.
- Karma ailelerde çocuğa yaklaşım sorunu var, (yabancı) baba daha baskıcı, (yerli) anne daha toleranslı, özellikle kız çocuklarına karşı daha fazla baskı kullanılıyor.

Karma Ailelerde Çocuklar

Karma ailelerde çocuk oluncaya kadar çiftler birçok gerçeğin farkında değildir. O zamana kadar sanki her şey toz-pembedir. Çocuk iki ayrı dinden ve kültürden gelen bu çiftlerin bir birlerinden ne kadar farklı olduklarını ortaya çıkarır. Bu farklılıklar da aileyi birbirinden uzaklaştırmaya başlar ve büyük bir yüzde ile ayrılıkla son bulur. Her şeye rağmen ailenin devam etmesi için tavizler, toleranslar vs. devreye girer. Bu tür evliliklerin % 90 ı Avrupa'da olduğundan, aileye ve gidişata hep Batı kültürü ve dini baskın gelir. Ülkemizde yapılan dinler arası evliliklerde de durum farklı değildir. Neticede müslüman kaybetmeye mahkûmdur. Avrupa ve Kuzey Amerika'da hemen her ülkede karma evlilik yapan kişilere resmî veya sivil toplum kuruluşları tarafından destek verilmektedir. Bu organizasyonların arkasında da genellikle dinî kurumlar yer almaktadır.

Çocukların Din Seçimi ve Eğitimi

Karma ailelerle ilgili sorunların genelinde, en hassası çocuğun din seçimi ve eğitimidir. Çocuklar için seçilecek din, onlara dinden bahsetme şekli, konulacak isimler, ibadet ve âyin usûlü, kutlanacak bayramlar ve dinî günler çok ciddi tartışma ve bölünmelere neden olmaktadır.

Burada karşımıza çıkan ilk problem çocuğun ismi konusudur. Çünkü isim kültürel olduğu kadar dinî bir kimliktir. Bir tercih ve yönelimdir. Anne-babalar kendi kültür ve dinlerine bağlılıklarının sembolü olacak isme ayrıca önem vermekteler. Çocu-

ğün ismi bir dine-kültüre belirgin bir şekilde aitse, çocuk kendini diğer din-kültür tarafından dışlanmış hisseder. Fransız dede-nine için torununu Muhammed diye çağırarak zorunda olması ne kadar zordur veya yaz tatilinde memlekete gidince Victoria adında küçük bir kızın kuzenleri Leyla ve Merve ile oynamaları ilk bakışta normal gibi görünse de, birbirlerine ne kadar yabancı oldukları ortadadır.

İsim seçiminde dört farklı tutum gözlenmektedir:

1. En mantıklı görünen ve en çok rağbet gören seçim Müslüman ve Hristiyan kültüre ait ortak isimlerdir. Âdem-Adam, Meryem-Myriam, Cebrail-Gabriel, İlyas-Elias, Yusuf-Josef, İsmail-Smael, Zekeriya-Zacharie, Sara-Sarah, Nuh-Noah, vs...

2. Bazı aileler her iki tarafın da kabul edeceği ve her yerde geçerli olan isimler tercih etmektedir. Bunlardan bazılarının diğer kültürde karşılığı mevcuttur. Bazılarının da fonetik benzerliği vardır. Diğer bir kısmı da uluslar arası özelliğinden dolayı tercih edilebilir. Çünkü böyle olduğunda hemen hangi kültüre ait olduğu anlaşılamıyor. Sofya, İnes, Yasmin, Nil, Nadia, Kamelia, Reyhan, Destina, Melisa, Helen, İskender, Enis, Sami, Mervan, Rami, Dilan, İris gibi.

3. Bazı aileler çift isim seçeneğini kullanıyor. Bu da çocuğun çift taraflılığının somut yansımasıdır. Her türlü isim kombinasyonunu bulmak mümkündür; en klasiğinden en radikaline kadar. Caroline-Leyla, Maria-Selma, Nolwen-Meryem, Louis-İbrahim, Christophe-Celil gibi.

4. Son olarak, aile içerisinde dominant olan eşin ait olduğu kültürden isim seçiminin yapılmasıdır. Bu durumlarda çocuk kendini diğer kültürde dışlanmış hissedebilir. Burada diğer taraf her durumda çocuğa bir gayr-i resmi olarak kendi kültürüne ait isim vermektedir.

İkinci problem ise, vaftiz ve sünnet olayıdır. Çocuklar genelde vaftizsiz; ama erkeklerin hemen hepsi sünnet oluyor. Çünkü vaftiz dine giriş demektir; ama sünnet böyle değerlendirilmemektedir.

Çocukta anlama ve kavrama melekesi gelişmeye başladıktan sonra din eğitimi ve öğretimi problemi başlamaktadır. Karma ailelerde, anne-babada olduğu gibi çocuklar da dinlerden birini seçmek durumundadır. Eşler çocukların bu durumunu göz önünde bulundurarak öncelikle, nerede ve nasıl yaşayacaklarına karar vermelidirler. Çünkü bu karar çocukların din eğitimi ile yakından alakalıdır. Müslüman bir ülkede mi yoksa Hristiyan bir ülkede mi? Türkiye’de mi yoksa bir Avrupa ülkesinde mi? Akraba ilişkilerinin sık olduğu bir toplumda mı yoksa bireysel mi? Din serbestliği olmayan yerde mi yoksa laik ülkede mi?

Çocuğun din eğitimi ve öğretimi konusunda karma aileler farklı tutumlar izlemektedir. En yaygın olanı ebeveynlerden her biri, çocuğa kendi dinini öğretmeye çaba göstermesidir. Bu durum psikolojik olarak çocuğu zor durumda bıraktığı gibi anne-baba arasında başlıca tartışma ve kavga nedeni olmaktadır. Taraflardan her biri açık veya gizli olarak diğer dini kötülemekte, bu da çocukta aileye ve topluma olan sevgi ve

güven duygusunun kaybolmasına sebep olmaktadır. Bu tür ailelerde çocuklar her iki dini de reddetmekte ve neticede ateist olmaktadırlar.

Bazı aileler çocuğa her iki dinin temel bilgilerini aktarmayı tercih etmekte, Allah'a iman, yaratıcıya dua ve güven, güzel ahlâk gibi. Daha sonra çocuğun kendi dinini kendisi seçmesi istenir. Çocuk daha sonra öğreneceği bilgileri bu temel üzerine oturabilir. İlk bakışta din seçimini çocuğa bırakmak, ona saygı gibi görünebilir. Ancak buradaki asıl neden eşlerin birbirlerine gösterdikleri saygıdır. Çocuklara bırakılan bu sorumluluk çocukları korkutmaktadır. Çocukta olan endişe doğru dini seçip-seçememe değil, anne-babadan birini seçme olmaktadır. Bu durumda çocuk genellikle her iki dini de seçmemektedir. Yetişkin çocuklardan çok azı bir din seçmekte, bazıları Hristiyan-Müslüman olduklarını veya her iki dinde büyüdüklerini, bunun kendilerine bir zenginlik kattığını; ama ikisi de olmadıklarını söylüyorlar.⁹

Bazı aileler ise çocuğa her iki dini birlikte öğretmektedirler. Eşler çocuklara kendi dinini anlatırken diğer dini de iyi bilmeleri gerekmektedir; ancak böyle doğru karşılaştırma yapabilirler. Çocuk bir yandan kiliseye gidiyor, bir yandan da camiye veya Kur'an kursuna. Burada öğrenilenlerden ziyade din adamının tutumu önem arz etmektedir. Fransa'da yaşayan on bir yıllık evli bir çift yaşadıkları tecrübeyi şöyle anlatıyor: Müslüman olan erkek eş: "Çocuklara İslâm dini bilgilerini vermek kolay olmuyor. Çünkü Batı toplumunda yaşıyoruz. Tatil günlerinden dolayı Hristiyan dinî günlerini anlamak onlar için daha kolay oluyor. İslâm dini onlar için hâlâ soyuttur. Hristiyanlıkta peygamberlerden ve İsâ'dan bahseden çok çekici kitap ve materyaller var; ama bunun tam aksine İslâm'ı tanıtan kitap ve materyaller eksik. Hristiyanlık bilgisi okulda ve toplumda otomatik olarak veriliyor. İslâm bilgisini ise arayarak bulmak zorundayız." Hristiyan olan kadın eş: "Çocuklara İsâ'yı anlatmakta zorluk çekiyorum. Çünkü bu çok hassas bir konudur. Ama diğer dinî sorumlulukları kolaylıkla aktarabiliyorum."¹⁰

Bir diğer tutum ise, aileler çocukları için bir başlangıç dini seçiyorlar. Genellikle, çocukların yaşamakta oldukları topluma zorluk çekmeyecek şekilde uyum sağlamaları için Türkiye'de İslâm, Avrupa'da Hristiyanlık gibi. Ancak buradaki din eğitimi çocukta diğer dinin değerlerine açık olmayı gerektirmektedir. Bu da çok kolay bir şey değildir elbette. Batı'da okul öncesi ve ilköğretim okuyan her çocuk Hristiyan kültürünün bir parçasıdır. Buna anne-babası müslüman olan çocuklar da dâhildir. Avrupa'da dinî gün ve olayları eğitimden ayırmak mümkün değildir. Hemen her hafta bir aziz günüdür ve programda yer almaktadır.

Karma ailelerden bazıları ise karşılaştıkları problemlerin üstesinden gelmek, gerek ailevî sorunlar ve gerekse çocuklarının dinî eğitimi konusunda yardım almak için bir

⁹ Nicole El M., "Comment transmettre un double héritage religieux à nos enfants?", *Accueil et Rencontre*, Kış 2002.

¹⁰ Dominique-Abderrahim, "Une foi à deux voix", *Revue Alliance*, Mayıs-Ağustos 2001, s, 135-136.

araya geliyorlar. Burada düzenli olarak belli aralıklarla toplanıyorlar.¹¹ Kurdukları bu derneklerde her iki dinin temsilcileri de bulunmaktadır. Avrupa ülkelerinin hemen hepsinde karma ailelerin kurdukları birkaç sivil toplum kuruluşu vardır. Bu dernekler aynı zamanda internet hizmeti de sunmaktalar.

Netice

Farklı din mensupları ile evlilikler insanlara huzur ve mutluluktan daha çok tami-ri zor ciddi problemler getirmektedir. Bu sebepten dinler arası ve karma evlilikler hemen her toplum tarafından istenmemesine rağmen her geçen gün biraz daha artmaktadır. Var olan bu realiteye sırt çevirmek mümkün değildir. Hristiyan dünyası problemi çok erken dönemlerde fark etmiş ve gerekli tedbirleri almak için işe koyulmuştur ve bu konuda da bir hayli yol kat etmiştir. Bu tür evlilikleri kendi lehlerine çevirebilmek için resmi ve akademik çalışmalar yapmaktadırlar. Batıda karma ve dinler arası evlilikler ile ilgili literatür şaşırtıcı derecede çoktur. Devlet kurumları içinde birimler oluşturulmuş, sivil dernekler kurulmuş ve yüzlerce internet sitesi hizmete sunulmuştur. Misyoner kuruluşları bu olayı fırsat bilip ailelerin karşılaştıkları zafiyetleri değerlendirmekte.

Buna karşın ülkemizde ve İslâm dünyasında karma ve dinler arası evlilik konusunda bir hazırlığımız olmadığını esfe söyleyebiliriz. Her işte olduğu gibi bu işi de Allah'a havale etmiş görünüyoruz. Tedbirsizliğimizin sonuçlarına da topyekûn toplum olarak katlanmak durumunda kalıyoruz. Hâlbuki kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim dinler arası evlilik konusunu on beş asır önce önümüze getirmiştir.

Öneriler

- Karma evlilikler sorunu toplumsal bir problemdir. Dolayısıyla bu bir devlet sorunudur. İlgili kurumlar bu konuya eğilmelidir (Kültür Bakanlığı, M.E.B., Gençlik ve Spor Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu).
- Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde karma ailelerle ilgili bir birim kurulmalıdır. Vatikan'da bu birim 1960'lı yıllarda kurulmuştur.
- Yurt dışında yaşayan gurbetçi aile ve çocuklarına yönelik bir eğitim programı hazırlanmalıdır.
- Avrupa'da görev yapacak olan din görevlilerine bu konunun önemi ayrıca anlatılmalı ve Avrupa'da yaşayan vatandaşlarımızın hutbe ve vaazlar yolu ile konuya dikkati çekilmelidir.
- Hemen her sene Din Hizmetleri Müşavirliklerinin bulunduğu ülkelere konferansçı gönderiliyor. Bu konu için de bir plân yapılabilir.

¹¹ Meselâ Belçika'da bulunan karma aileler 14 Eylül günü Brüksel'de yıllık olarak toplanmaktadırlar. Bir günlük programda çeşitli sosyal ve ailevi etkinliklerin yanında akademik konferanslarda yer almaktadır.

- Yurt dışına eğitim için gönderilen öğrencilere, gitmeden önce özellikle evlilik konusunda detaylı bilgi verilmelidir.

- Ülkemizde yabancı ziyaretçilerin bol ve sık bulundukları bölgelerde konu ile ilgili çalışmalar yapılmalıdır. Özellikle de Ege, Akdeniz ve Kapadokya bölgelerinde görev yapan din adamları titizlikle seçilmeli veya burada bulunan din adamlarına yabancı kültürler ve karma aileler hakkında hizmet içi eğitim seminerleri düzenlenmelidir.

- Müslüman toplumlar özellikle yurt dışında, çocukların katılabileceği aile dışı sosyal, kültürel, eğitici ve eğlence içerikli organizasyonlar oluşturmalarıdır. Bu vesile ile yol ayrımında olan bu nesle bir rehberlik yapılabilir.

- İlgili kurumlarca karma ailelere evliliklerinin sıhhatli yürümesi için veya boşanmış olanlara psikolojik ve pedagojik destek verilmelidir.